

Uchwała Nr XLI/307/13
Rady Miejskiej w Rychwale
z dnia 5 listopada 2013 r.

w sprawie przyjęcia „Programu opieki nad zabytkami Gminy Rychwał na lata 2013 – 2016”.

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 18 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594) oraz art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162 poz. 1568 ze zm.) uchwala się, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się „Program opieki nad zabytkami Gminy Rychwał na lata 2013 – 2016”, zaopiniowany pozytywnie przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Rychwału.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

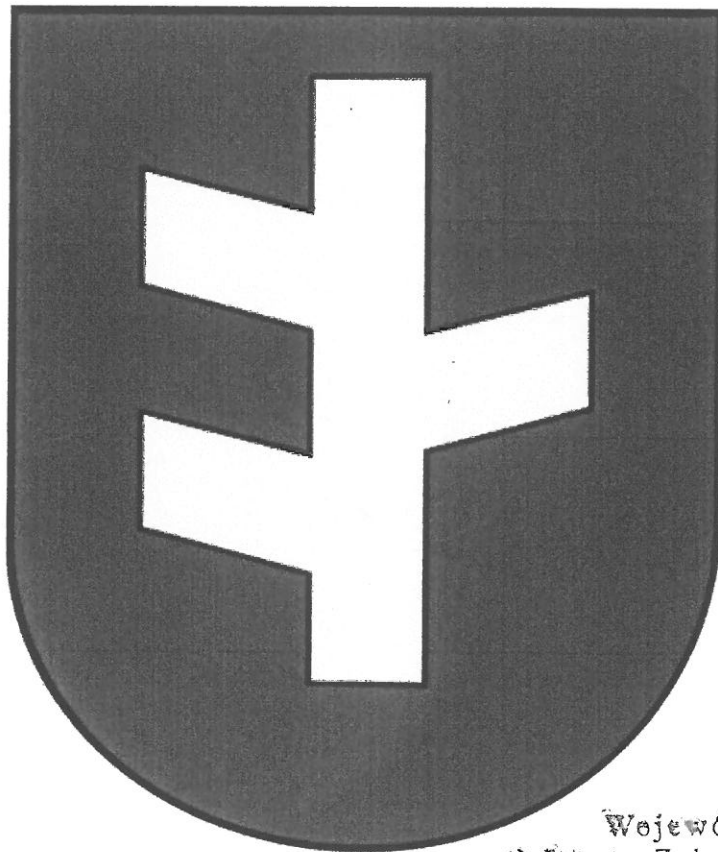
PRZEWODNICZĄCY
RADY MIEJSKIEJ W RYCHWALE

Ireneusz Stachurski

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

GMINY RYCHWAŁ

NA LATA 2013-2016

Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Poznaniu
Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
Uzgodniono ze stanowiska konserwatorskiego
Załącznik do pisma/decyzji/poskromienia/pozwolenia
z dnia 02.09.2013 r. Nr PO-UV/KR.5120.6043.1.2013
Wielkopolski
Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Poznaniu
mgr Aleksander Szczygiński

RYCHWAŁ 2013

SPIS TREŚCI

1. Wstęp

- 1.1 Położenie i krótka charakterystyka gminy.
- 1.2 Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.
- 1.3 Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

- 2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa
 - 2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego
 - 2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego
 - 2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

- 3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków
- 3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków
- 3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy
- 3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)
- 3.5. Zabytki archeologiczne
 - 3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy.
 - 3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej
 - 3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

- 4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków
 - 4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.
 - 4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych.
 - 4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.
 - 4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.

- 4.2. Uwarunkowania wynikające ze *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Rychwał*.
- 4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.
- 4.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę).

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

6.1. Gminna ewidencja zabytków

6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych.

6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury

6.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

6.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami.

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1. Wstęp

1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina Rychwał jest gminą miejsko – wiejską, położoną w południowej części powiatu konińskiego, w południowo - wschodniej części województwa wielkopolskiego. Miasto Rychwał, siedziba władz samorządowych i zarazem centrum gospodarczo – handlowe, położone jest w odległości ok.18 km od Konina, przy skrzyżowaniu dróg, krajowej nr 25 Ostrów Wielkopolski – Kalisz - Konin i wojewódzkiej nr 443 Tuliszków - Jarocin.

Powierzchnia gminy zajmuje obszar 117,90 km², co stanowi 7,46% powierzchni powiatu. Użytki rolne obejmują 79,4 % powierzchni gminy, stąd jej funkcją wiodącą jest rolnictwo, natomiast tereny leśne z przewagą lasów sosnowych ok. 15%, zaś pozostałe grunty - zabudowane, drogi, wody - ok. 5,5% jej powierzchni.

Gmina Rychwał zamieszkiwana jest przez 8381 mieszkańców (wg danych GUS z 2011 r.). Gęstość zaludnienia wynosi 71 M/ km². Na strukturę osadniczą składają się: miasto Rychwał będące największym ośrodkiem osadnictwa zamieszkiwanym przez ok 2.400 mieszkańców oraz 23 wsi posiadających status sołeckich: Biała Panieńska, Broniki, Czyżew, Dąbroszyn, Franki, Gliny, Grabowa, Grochowy, Jaroszewice Grodzieckie, Jaroszewice Rychwalskie, Kuchary Borowe, Kuchary Kościelne, Lubiny, Modlibogowice, Rozalin, Rybie, Siąszyce, Siąszyce Trzecie, Święcia, Wardężyn, Wola Rychwalska, Złotkowy, Zosinki.

Gmina Rychwał sąsiaduje:

- od wschodu z gminą Tuliszków, położoną w powiecie tureckim,
- od północnego – wschodu z gminą Stare Miasto w powiecie konińskim,
- od zachodu z gminą Grodziec w powiecie konińskim,
- od północnego - zachodu z gminą Rzgów w powiecie konińskim,
- od południa z gminą Stawiszyn w powiecie kaliskim,
- od południowego –wschodu z gminą Mycielin w powiecie kaliskim.

Jednostki osadnicze gminy łączy sieć dróg powiatowych i gminnych, a także przez jej tereny wiedzie z południa na północ droga krajowa nr 25 relacji Ostrów Wielkopolski – Toruń, która w Rychwale krzyżuje się z biegnącą ze wschodu na zachód drogą wojewódzką nr 443 Tuliszków – Jarocin. Ponadto w niezbyt dużej odległości - ok. 15 -18 km od północnej granicy przebiegają międzynarodowe trasy kolejowa E 20 i drogowa A2 relacji Berlin – Warszawa – Moskwa, ze zjazdem w Modle Królewskiej, gm. Stare Miasto. Łączna powierzchnia gminy zajęta przez drogi wynosi 274 ha.

Zgodnie z regionalizacją fizycznogeograficzną Polski wg Jerzego Kondrackiego, gmina Rychwał należy do makroregionu Niziny Południowowielkopolskiej, mezoregionu Równiny Rychwalskiej, która tworzy kotlinowate obniżenie pomiędzy

Wysoczyzną Turecką i Wysoczyzną Kaliską. Rzeźba terenu ukształtowana została przez zlodowacenie środkowopolskie i obejmuje płaskie powierzchnie wysoczyznowe i terasowe, na których występują wydmy na przemian z terenami podmokłymi; z niewielką ilością rzek, a także lasy, łąki i pola uprawne. Równina Rychwańska stanowi integralną część Pradoliny Warszawsko – Berlińskiej. Wody powierzchniowe gminy należą do dorzecza rzeki Warty. Są to jej lewobrzeżne dopływy - Powa, Czarna Struga, Struga Grabienicka i Struga Zarzevska.

Na terenie gminy występują udokumentowane zasoby surowców mineralnych. Podstawowym jest węgiel brunatny, zalegający w złożu „Piaski”, które położone jest na pograniczu gmin: Rzgów, Rychwał, Grodziec i Zagórz. Złoże to zalega m.in. w północno-zachodniej części gminy Rychwał, pomiędzy Modlibogowicami i Kucharami Kościelnymi (pole „Kuchary Kościelne”), w rejonie Kuchar Borowych (pole „Południowe”) oraz Rozalina (odnoga „Mądrozki”). Złóża nie są obecnie eksploatowane. Poza węglem brunatnym występują złoża torfów. Są to złoża: „Łagiewniki”, „Dolina rzeki Strugi”, „Lisiec Mały” i „Grabienice”, które aktualnie również nie są eksploatowane.

Ślady osadnictwa na terenie gminy sięgają epok prehistorycznych. Średniowieczna osada Rychwał stanowiła własność szlachecką i pierwszy raz wzmiankowana była w źródłach pisanych w 1394 r. Miasto lokowane było na prawie niemieckim na przełomie XIV i XV w. Wówczas Jan z Rychwała wzniósł w nim dwór obronny. Poprzez małżeństwo jego córki Anny z Marcinem Zarembą ze Sławska, właścicielami miasta wraz z przyległościami został ród Marcina Zaremby, który od tamtych czasów tytułował się Marcin z Rychwała, a jego potomkowie Rychwałscy. W rękach tego rodu miasto pozostawało do 1574 r. Kolejnym właścicielem Rychwała został Gabriel Złotkowski i jego syn Stanisław. W 1616 roku Rychwał przeszedł na własność Andrzeja Złotnickiego. W 1793 roku, w wyniku II rozbioru Polski, Rychwał trafił pod panowanie pruskie. W latach 1807 – 1815 włączony został do utworzonego przez Napoleona Księstwa Warszawskiego, później znalazł się w Królestwie Polskim, guberni kaliskiej, pod zaborem rosyjskim. Miasto zamieszkane było wtedy przez społeczności polską, niemiecką i żydowską. Mieszkańcy Rychwała i okolic uczestniczyli w przygotowaniu oraz brali udział w XIX-wiecznych powstaniach narodowych. W wyniku represji po Powstaniu Styczniowym 1863 r., Rychwał stracił w 1870 roku prawa miejskie, które odzyskał w 1917 r.

Okres dwudziestolecia międzywojennego, to czas znacznego rozwoju miasta, powstawania różnych instytucji i stowarzyszeń działających na rzecz mieszkańców. Po wybuchu II wojny światowej, tereny gminy znalazły się w Kraju Warty. Mieszkańcy, głównie pochodzenia żydowskiego, byli wysiedlani, wywożeni do obozów zagłady. Na opuszczone przez nich miejsca przesiedlano Niemców ze Wschodu. Hitlerowcy niszczyli dawną architekturę, warsztaty rzemieślnicze i gospodarstwa. Po wyzwoleniu przez wojska radzieckie 20 stycznia 1945 r., rozpoczął się nowy etap

przemian społeczno-gospodarczych. Gmina Rychwał w latach 1975 - 1998 administracyjnie należała do województwa konińskiego.

1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Rychwał na lata 2013-2016* jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594). Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:
 - prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii

- konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
 - obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
 - obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),
 - przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt 3 ust.2),
 - przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),
 - sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2)
 - prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),
 - obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust.1).
 - obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Zaktualizowana „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 17 grudnia 2012 r. Uchwałą Nr XXIX/559/12.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w cyt. dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego. Zakłada konieczność wyznaczenia w planie zagospodarowania przestrzennego terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego, które należy wesprzeć pakietem pomocy ułatwiającej wykorzystanie tego czynnika. Wsparcie powinno objąć, z jednej strony rewitalizację obiektów, a z drugiej, przedsiębiorczość budowaną na wykorzystaniu tego sektora, szczególnie w turystyce.

Generalnym celem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców. Cel ten będzie realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych.

W ramach celu strategicznego „Zwiększenie spójności województwa” określony został cel operacyjny „Wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego”. Środowisko kulturowe może być dla wybranych obszarów istotnym czynnikiem aktywizacji gospodarczej i budowania lokalnych przewag konkurencyjnych. Na wielu obszarach jest ono jedynym realnym czynnikiem wzrostu.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- kompleksowe programy rewitalizacji i aktywizacji gospodarczej wykorzystującej walory kulturowe,
- tworzenie parków kulturowych,
- promocja terenów o wybitnych walorach kulturowych,
- odnowa obiektów dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny zakładający „Zwiększenie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa” ma być realizowany poprzez cel operacyjny „Ochrona i utrwalanie dziedzictwa kulturowego”

Jednym z fundamentów kapitału społecznego jest tożsamość regionalna, otwartość na inne kultury oraz tolerancja. Bez poczucia tożsamości i znajomości własnej kultury nie można budować więzi społecznych. Rozwój społeczny, w tym tożsamość kulturowa, jest ważnym czynnikiem kształtowania konkurencyjności regionu.

Wielkopolska może być regionem, który nie tylko wspiera wewnętrzny rozwój kulturalny, ale również przyciąga jednostki kreatywne, działające w przestrzeni kultury poprzez stworzenie wizerunku regionu otwartego na mobilność idei oraz odmienne

wzorce i wartości kulturowe.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- promocja kultury regionalnej,
- poprawa warunków dla utrwalania tożsamości oraz upowszechniania dorobku kultury lokalnej i regionalnej,
- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz historycznego regionu,
- wsparcie rozwoju kultury jako jednego z kreatywnych sektorów gospodarki regionu i rozwój przedsiębiorczości w tej dziedzinie,
- wzmocnienie pluralizmu kulturowego jako rozwojowej przeciwwagi dla dziedzictwa kulturowego regionu,
- stymulacja przepływu treści kulturowych (transfer międzykulturowy) oraz wewnętrznej innowacji w sferze kultury, jako niezbędnych czynników rozwoju kultury,
- zmniejszanie przestrzennych, społecznych i ekonomicznych dysproporcji w dostępie do kultury.

2.1.2 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego sporządzony na okres perspektywiczny do roku 2020, uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XLII/628/2001 z dnia 26 listopada 2001 roku, zmieniony Uchwałą Nr XLVI/690/10 z dnia 26 kwietnia 2010 r.

W rozdz. „Uwarunkowania rozwoju przestrzennego. Uwarunkowania wewnętrzne”, pkt 18 „Kultura i dziedzictwo narodowe” podkreślono wartość tożsamości regionalnej. Oparta na tradycji regionalnej i najważniejszych cechach wyróżniających region terytorialnie, historycznie, społecznie i kulturowo jest ważnym elementem dziedzictwa kulturowego.

Omówiono wielkości zachowanej substancji zabytkowej w regionie: stanowiska archeologiczne, zabytki architektury i budownictwa, pomniki historii, parki kulturowe, wymieniając najcenniejsze, charakterystyczne dla poszczególnych epok. Podkreślono konieczność powołania nowych parków kulturowych, które mogą stanowić podstawy do sporządzenia i wdrożenia strategii promocji kultury województwa wielkopolskiego oraz mogą stać się czynnikiem dla rozwoju turystyki opartej o wartości krajobrazu i kultury. Jednym z najważniejszych elementów generujących rozwój turystyki są szlaki kulturowe. Bogata przeszłość historyczna i kulturowa Wielkopolski stwarza wiele możliwości do przeprowadzenia szlaków kulturowych, a tym samym promocji Wielkopolski w skali lokalnej, krajowej czy międzynarodowej.

W rozdz. 31. „Ochrona i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego” wymieniono

najważniejsze nurty działania, mające na celu osiągnięcie optymalnego stanu środowiska kulturowego:

- ochrona istniejących zasobów materialnych i duchowych,
- kreowanie nowych jakości w obrębie poszczególnych dziedzin składających się na kulturę, a zwłaszcza kreowanie nowej przestrzeni,
- kształtowanie świadomości – upowszechnianie wiedzy o środowisku kulturowym Wielkopolski wśród mieszkańców regionu, kraju i za granicą.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego szczególne znaczenie ma ochrona obszarowa, a więc ochrona całych układów przestrzennych miast i wsi, ochrona krajobrazów kulturowych w parkach kulturowych i w strefach kulturotwórczych, szlaków kulturowych oraz pojedynczych obiektów.

Najważniejsze działania w ramach ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w ramach planowania przestrzennego to:

- zwiększenie nakładów na ochronę dziedzictwa kulturowego, zarówno w budżecie państwa, jak i budżetach samorządowych,
- wpisanie do rejestru zabytków wszystkich zachowanych założeń i układów urbanistycznych,
- poszerzenie ewidencji zasobów dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. Konieczne jest umożliwienie publicznego dostępu do ewidencji w formie elektronicznej,
- dalsze prowadzenie archeologicznych badań osadniczych,
- wzbogacanie dokumentacji dotyczącej obiektów dziedzictwa kulturowego, w szczególności: opisów, szkiców, map i opracowań obiektów oraz digitalizacji danych i ich udostępnianie w formie elektronicznej,
- promocja szlaków kulturowych, parków kulturowych, pomników historii, a także obiektów wpisanych na listy dziedzictwa europejskiego,
- podnoszenie wizerunku województwa jako produktu turystycznego, poprzez prawidłową informację turystyczną w celu dotarcia do określonych atrakcji turystycznych.

W rozdz. 31.1.1. „Ochrona układów urbanistycznych i ruralistycznych” wymieniono elementy, które jej podlegają: rozplanowanie ulic, rynków i placów miejskich, parametry kwartałów, pasma zieleni, dominanty przestrzenne, panoramy, osie widokowe oraz wszelkie formy specyficznej zabudowy miejskiej. Ochrona układów przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych powinna być rozpatrywana wraz z nawarstwieniami kulturowymi w których obecna jest cała sekwencja dziejów. Jest to działanie niezbędne dla zachowania ciągłości historycznej tworzenia się sieci osadniczej.

Sprzymierzeńcem systemowych działań wspierających może się stać aspekt ekonomiczny w postaci korzyści gospodarczych uzyskiwanych z turystyki na terenach o atrakcyjnych i zadbanych śródmieściach – pojedynczych wybitnych obiektach

z historycznym tłem kulturowym, nadającym całości oczekiwany klimat.

Podobny system powinien objąć również układy ruralistyczne. Ochrona kompleksowa architektury wiejskiej jest możliwa do zrealizowania na terenach, których głównym motorem rozwoju stanie się turystyka. Właściwą formą ochrony jest adaptowanie zabytkowych obiektów architektury wiejskiej na obiekty rekreacji indywidualnej. Najwartościowsze obiekty, dla których nie da się zapewnić ochrony w istniejących zespołach zabudowy, powinny się znaleźć w skansenach. Z uwagi na brak możliwości przetrwania wszystkich zabytków architektury wiejskiej, niezbędne jest systematyczne dokumentowanie obiektów o wartościach historycznych i estetycznych.

W rozdz. „Kierunki zagospodarowania przestrzennego. Polityka przestrzenna”, pkt 29 „Polityka poprawy efektywności struktur przestrzennych” przedstawiono zbiór najważniejszych zasad, mających na celu uzyskiwanie optymalnych efektów w zagospodarowaniu przestrzeni. Ład przestrzenny to takie zagospodarowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne.

Ład przestrzenny można uzyskać m. in. przez:

- przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie poszczególnych obiektów objętych ochroną jak również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych,
- kontynuowanie architektury wiejskiej przy założeniu, że tradycyjny nurt architektury lokalnej regionu nie powinien mieć prawa wyłączności, ale powinien stanowić ważny wyróżnik dla zachowania regionalnej specyfiki. Na terenach szczególnie cennych krajobrazowo należy unikać realizacji projektów odległych stylistycznie, pochodzących z kulturowo odmiennych regionów,
- ochronę krajobrazu, szczególnie w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych.

Dla kształtowania przestrzeni miejskich przyjęto m.in. następujące zasady:

- ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzanie ochrony prawnej,
- wykorzystywanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,
- podnoszenie wymogów architektonicznych, szczególnie w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,
- podejmowanie opracowań planistycznych dotyczących rewaloryzacji przestrzeni miejskich.

Dla kształtowania obszarów wiejskich przyjęto m. in. następujące zasady:

- ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzelni i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej np. kapliczek i krzyży,
- poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,
- twórcze wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury.

W rozdz. 31.3. „Promowanie świadomości regionalnej Wielkopolski” uznano, że do zaistnienia Wielkopolski jako regionu atrakcyjnego kulturowo, niezbędne jest intensywne promowanie wiedzy o środowisku kulturowym regionu. Działania na rzecz promowania świadomości regionalnej Wielkopolski mają na celu pobudzenie aktywności lokalnych środowisk, przywrócenie etosu wielkopolskiego oraz pielęgnowanie regionalizmu, tzw. „małych ojczyzn”, m.in. poprzez:

- promowanie gwary, obyczajów, potraw, strojów, lansowanie folklorystycznych zespołów tanecznych,
- kształtowanie otwartości wobec innych mniejszości i kultur, prezentowanie ich dorobku kulturowego,
- organizowanie jarmarków, pokazów tradycyjnego rzemiosła, konkursów związanych z tematyką regionalną.

2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

W „Strategii rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim” na lata 2007-2013, przyjętej przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr X/103/07 z dnia 25 czerwca 2007 r., wśród priorytetów i celów rozwoju turystyki w województwie wskazane zostały główne pola strategiczne, w których generują i kumulują się procesy rozwojowe i działalność w dziedzinie turystyki. Wskazane pola strategiczne mają stanowić główne obszary wieloletnich i docelowych działań zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce wielkopolskiej. Do priorytetów rozwojowych zaliczono rozwój walorów turystycznych. Celem strategicznym jest tu podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez lepszą ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych i przyrodniczych. Dwa cele operacyjne odnoszą się wprost do obiektów zabytkowych:

- wytyczenie i zagospodarowanie historycznych tras zwiedzania w centrach zabytkowych oraz przystosowania zespołów rezydencjonalnych i sakralnych do

- potrzeb ruchu turystycznego o charakterze krajoznawczym i pielgrzymkowym,
- wykorzystanie i adaptacja budowli zabytkowych na turystyczne obiekty usługowe.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

Do najcenniejszych zabytków na terenie gminy wpisanych do rejestru zabytków należą:

DĄBROSZYN

ZESPÓŁ DWORSKI:

Rej. Zab.: 241/Wlkp/A z dn. 1.08.2005.

- dwór, mur., 1 poł. XIX, (decyzja z dnia 12.09.1969)
- oficyna, ob. szkoła, mur., 1 poł. XIX, odbud. 1990,
- brama, mur., 1 poł. XIX,
- park krajobrazowy, 1 poł. XIX.

GROCHOWY

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. DOROTY:

Rej. Zab.: 347/Wlkp/A z dn. 19.06. 2006.

- kościół, mur., 1908-1912,
- cmentarz przykościelny, 1 poł. XVI,
- brama i ogrodzenie cmentarza przykościelnego od strony południowej, mur.-żel., pocz. XX.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, 1 poł. XIX.

Rej. Zab.: 515/256 z dn. 13.06.1995..

KUCHARY KOŚCIELNE

KOŚCIOŁ PAR. P.W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH, drew., 1795.

Rej. Zab.: 138/733 z dn. 12.09.1969

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, 1 poł. XIX.

Rej. Zab.: 514/255 z dn. 13.06.1995

RYCHWAŁ

UKŁAD URBANISTYCZNY, XIV-XIX.

Rej. Zab.: 466/207 z dn. 31.12.1991

KOŚCIOŁ PAR. P.W. ŚW. TRÓJCY, mur., 1476, przebud. 1574, 1790-1800, 1874.

Rej. Zab.: 139/734 z dn. 12.09.1969

CMENTARZ PAR. RZYMSKOKATOLICKI, ul. Konińska, 1 poł. XIX.

Rej. Zab.: 513/254 z dn. 13.06.1995

RELIKTY STAREGO DWORU NA WYSPIE, mur., 1 poł. XVI.

Rej. Zab.: 238/1699 z dn. 4.04.1975

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

DĄBROSZYN

KOŚCIÓŁ FIL. P.W. ŚW. ROCHA, mur., 1925-1926.

ZESPÓŁ DWORSKI:

- a. dwór, mur., 1 poł. XIX,
- b. oficyna, ob. szkoła, mur., 1 poł. XIX, odbud. 1990,
- c. brama, mur., 1 poł. XIX,
- d. park krajobrazowy, 1 poł. XIX.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a. obora, mur., k. XIX,
- b. wozownia, ob. dom nr 45, mur., k. XIX,
- c. ośmiorak, ob. dom nr 36, mur., ok. 1916.

GLINY

DOM NR 24, glin.-mur., k. XIX .

GRABOWA

DWÓR, mur., 3 ćw. XIX.

DOM NR 15, mur., pocz. XX .

GROCHOWY

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. DOROTY:

- a. kościół, mur., 1908-1912,
- b. cmentarz przykościelny, 1 poł. XVI,
- c. brama i ogrodzenie cmentarza przykościelnego od strony południowej, mur.-žel., pocz. XX.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, 1 poł. XIX

DOM NR 41, mur., 1934.

KUCHARY BOROWE

ZAGRODA NR 42:

- a. dom, drew., ok. 1900,
- b. stodoła, drew., ok. 1900.

KUCHARY KOŚCIELNE

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH:

- a. kościół, drew., 1795,
- b. dzwonnica, drew., XVIII/XIX,
- c. plebania, mur., 1928,
- d. ogrodzenie z bramą, mur.-žel., XIX/XX w.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, 1 poł. XIX.

RYCHWAŁ

UKŁAD URBANISTYCZNY, XIV-XIX

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. TRÓJCY:

- a. kościół, mur., 1476, przebud. 1574, 1790 -1800, 1874,

- b. dzwonnica, mur., 1914,
- c. plebania, mur., ok. 1930,
- d. ogrodzenie, mur.-żel., XIX/XX w.
- e. organistówka, ul. Kościelna 2, glin.-mur., k. XIX.

ZESPÓŁ CMENTARZA RZYMSKOKATOLICKIEGO, ul. Konińska:

- a. cmentarz, 1 poł. XIX,
- b. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., 2 poł. XIX.

CMENTARZ ŻYDOWSKI, ul. Żurawin.

ZESPÓŁ DWORSKI:

- a. relikty starego dworu na wyspie, mur., 1 poł. XVI,
- b. oficyna, ob. dom, ul. Kaliska 7, mur., ok. 1912,
- c. młyn, ul. Kaliska 14, mur., ok. 1921,
- d. park krajobrazowy, poł. XIX.

u l. K o n i ń s k a

DOM NR 6, mur., 1853.

DOM NR 7, mur., 2 poł. XIX.

DOM NR 20, mur., pocz. XX .

DOM NR 22, mur., pocz. XX.

DOM NR 32, mur. k. XIX.

DOM NR 40, mur., 2 poł. XIX.

DOM NR 75, mur., pocz. XX.

u l. T u l i s z k o w s k a

DOM NR 1, ob. biblioteka, mur., 2 poł. XIX.

DOM NR 11, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 40, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 42, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 44, mur., 1 ćw. XX.

p l. W o l n o ś c i

DOM NR 9, mur., 2 poł. XIX.

DOM NR 10, mur., 1 ćw. XX.

DOM NR 19, mur., 2 poł. XIX.

WIATRAK KOŻLAK, ul. Konińska, drew., ok. poł. XIX.

SIĄSZYCE

KAPLICZKA, mur., ok. poł. XX.

ŚWIĘCIA

CMENTARZ EWANGELICKI, 1 poł. XIX.

WOLA RYCHWALSKA

DOM NR 7, drew., 2 poł. XIX.

DOM NR 13, drew., pocz. XX.

DOM NR 23, drew.-glin., ok. 1920.

DOM NR 24, drew.-glin., pocz. XIX.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy

Zabytki ruchome na terenie gminy Rychwał to wyposażenie i wystrój obiektów sakralnych.

W skład wyposażenia kościoła par. p.w. św. Doroty w Grochowach wchodzi m.in. trzy barokowe ołtarze przeniesione z poprzedniego kościoła: główny poświęcony św. Dorocie, boczne – św. Tekli i św. Alojzemu Gonzadze, XIX-wieczne feretrony, ambona i chrzcielnica.

Kościół par. p.w. Wszystkich Świętych w Kucharach Kościelnych posiada w swoim wyposażeniu m.in. trzy ołtarze barokowe z ok. 1700 r., i ambonę z XVIII w. Wystrój świątyni tworzy modernistyczna polichromia z pocz. XX w.

W kościele par. p.w. Świętej Trójcy w Rychwale w skład wyposażenia wchodzi m.in. trzy barokowe ołtarze z k. XVIII w., ambona z ok. 1800 r., barokowy prospekt organowy. Na uwagę zasługuje przyścienny, renesansowy nagrobek z 1597 r. z leżącą postacią zmarłego kasztelana Gabriela Złotkowskiego.

Obiekty zewidencjonowane nie są wpisane do rejestru zabytków.

3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3, pkt 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, cyt. Ustawa przewiduje ochronę poprzez wpis do rejestru zabytków cennych kulturowo struktur przestrzennych – układów urbanistycznych, ruralistycznych, krajobrazów kulturowych.

Do rejestru zabytków pod numerem A-466/207 decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 31 grudnia 1991 r. wpisany został historyczny układ urbanistyczny Rychwała. Teren ukształtowany w średniowieczu z elementami rozwiniętymi w XVIII w. oraz w XIX i pocz. XX w. obejmuje:

- nawarstwienia kulturowo-osadnicze od czasów pradziejowych po okres nowożytny,
- znajdujący się w centrum Rynek (pl. Wolności),
- ulice odchodzące od centrum: Konińska, Kościelna, Kaliska,
- cmentarz katolicki i kościół p.w. Świętej Trójcy z otoczeniem,
- zabudowę mieszkalną przy wyżej wymienionych ulicach, o przeważającym typie domów parterowych z dachami dwuspadowymi z przełomu XIX i XX w.,
- zespół dworski.

Dobry stan zachowania poszczególnych elementów układu przestrzennego: ulic,

placów, podziałów gruntów, architektury sakralnej i mieszkalnej oraz wyraźna czytelność ich genezy widzianej w szerokim kontekście rozwoju gospodarczo-społecznego Wielkopolski w czasie reformy państwa w średniowieczu, a także w kontekście dalszych przekształceń w wiekach późniejszych, szczególnie w końcu XVIII wieku i w wieku XIX, stawia historyczny ośrodek miejski w grupie cennych zespołów współtworzących dziedzictwo kulturowe kraju.

W 2011 r. przeprowadzono rewitalizację rynku. Uporządkowano zielen (usunięto drzewa obumarłe, uszkodzone, dziczące krzewy), wprowadzono nowe nasadzenia drzew i krzewów ozdobnych, założono trawniki i kwietniki, wykonano alejki spacerowe, zamontowano ławki i kosze na odpadki. Całość zdobią lampy parkowe.

Z obszarowych wpisów do rejestru zabytków wymienić należy również zespoły dworskie w Dąbroszynie i Rychwale oraz cmentarze katolickie w miejscowościach: Grochowy, Kuchary Kościelne i Rychwał.

3.5. Zabytki archeologiczne

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy

Na terenie gminy Rychwał nie ma stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy Rychwał nie zewidencjonowano dotychczas stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej.

3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

Obszar gminy Rychwał został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) w latach 70., 80. i 90. XX wieku. AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych założeniach obejmuje bowiem kilka etapów badawczych: 1.kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, 2. badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań

wcześniejszych. W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Poniżej zaprezentowano tabelkę prezentującą zasoby dziedzictwa archeologicznego z terenu gminy Rychwał. Dotychczas na omawianym terenie zewidencjonowano 327 stanowisk archeologicznych. Są to przede wszystkim osady ludności kultury pucharów lejkowatych, ludności kultury łużyckiej i ludności kultury przeworskiej oraz z okresu wczesnego średniowiecza:

<i>stanowiska o własnej formie krajobrazowej</i>			<i>cmentarzyska płaskie</i>	<i>cmentarzyska kurhanowe</i>	<i>osady</i>	<i>skarby</i>	<i>ogółem</i>
<i>dwory</i>	<i>grodziska</i>	<i>fortyfikacje ziemne</i>	4	0	323	0	327
0	0	0					

- Źródło: Raport o stanie zabytków gminy Rychwał, WUOZ Delegatura w Koninie, 2004 r., Wielkopolski Biuletyn Konserwatorski, t. III.

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej J. Kondrackiego teren gminy leży w całości na obszarze mezoregionu Równiny Rychwańskiej, będącej częścią makroregionu Niziny Południowo wielkopolskiej i podprovincji Nizin Środkowopolskich. Tworzy ona obniżenie pomiędzy Wysoczyzną Turecką a Wysoczyzną Kaliską. Rzeźba obszaru gminy ukształtowana została w plejstocenie jako rezultat akumulacyjnej działalności lądolodu – zlodowacenia środkowopolskiego. Jest to równina Denno morenowa, płaska zbudowana z glin zwałowych oraz piasków, żwirów i głazów. Na całym obszarze gminy występują pagórki wydmore Zbudowane z drobnych piasków. Rzędne terenu wahają się od 133 m n.p.m. w ciągu pagórków wydmorewych na południu a korytem Strugi Zarzewskiej w rejonie Kuchar Kościelnych 90,0 m n.p.m. natomiast sieć wodna gminy Rychwał należy do zlewni rzeki Warty. Sama rzeka Warta nie przepływa przez obszar gminy, przepływają je lewobrzeżne dopływy: Czarna Struga (Bawół) i Powa. Wpływają do nich liczne drobne bezimienne ciekł wodne. Odwadniają one zajmujące dużą część gminy podmokłe obszary o wysokim poziomie wód gruntowych. Sieć rzeczna jest słabo wykształcona, a duże połączenia terenu odwadniają usytuowane pomiędzy nimi: Struga Zarzevska i Struga Grabienicka.

Najstarsze ślady osadnictwa na terenie gminy pochodzą z epoki kamienia mezolitu (8000 lat p.n.e.). Od tego czasu obszar ten był nieprzerwanie zasiedlony, o czym świadczą znaleziska z następnych epok. Osadnictwo grupuje się głównie wzdłuż cieków wodnych, na terenach zajmowanych i dziś przez współczesne wsie.

Z następnego okresu pradziejów, neolitu, pochodzą liczniejsze ślady osadnictwa grup ludzkich na omawianym terenie. Widoczne jest to zwłaszcza na przykładzie ludności kultury pucharów lejkowatych. Ludność tej kultury zamieszkiwała niewielkie osady, położone na łagodnych stokach wydmowych wzniesień. Charakterystyczną cechą tej kultury w zakresie obrządku pogrzebowego były monumentalne grobowce megalityczne („kujawskie”) w postaci długiego (do 130 m), trójkątnego (o podstawie do 15 m) kopca obstawionego wielkimi kamieniami. Pochówki w obudowie kamiennej znajdowały się pod nasypem grobowca. Warto w tym miejscu wspomnieć znacznym nagromadzeniu takich grobowców na terenie gmin: Kleczew, Wilczyn, Skulsk, Ślesin.

Mniej liczne są natomiast ślady obecności na naszych terenach kultury amfor kulistych rozwijającej się prawie równolegle z kulturą pucharów lejkowatych.

Z upowszechnieniem się nowego materiału (brązu) wiąże się dalszy rozwój gospodarczo-cywilizacyjny w epoce brązu. Docierał on na nasze tereny drogą wymiany z południa Europy, zwiększając rolę handlu i powodując przenikanie się wpływów.

Wczesna epoka brązu jest na terenie gminy słabo reprezentowana. Znamy tylko kilka stanowisk z tego okresu w okolicach Rychwała.

Wzrost osadnictwa widoczny jest natomiast w środkowym i późnym okresie epoki brązu. Zaczęła się wówczas rozwijać na ziemiach polskich kultura łużycka, zaliczana do wielkiego kompleksu kultur popielnicowych, rozprzestrzeniających się stopniowo z centrum naddunajskiego na rozległe tereny Europy. Osadnictwo kultury łużyckiej na terenie gminy jest bogato reprezentowane.

W VII w p.n.e. rozpoczyna się na ziemiach polskich epoka żelaza. Obok wyrobów brązowych, których udział systematycznie maleje, pojawiają się wówczas wyroby żelazne. Osadnictwo ludności kultury łużyckiej na terenie gminy Rychwał jest bogato reprezentowane. Znamy między innymi osady z okolic miejscowości Dąbroszyn, Modlibogowice, Jaroszewice Rychwalskie, Grabowa, Franki, Kuchary Kościelne, Święcia oraz powiązane z nimi cmentarzyska w miejscowości Dąbroszyn i Franki.

Pod koniec okresu halsztackiego rozpoczyna się stopniowy rozkład kultury łużyckiej, spowodowany prawdopodobnie kryzysem gospodarczym wywołanym pogorszeniem się klimatu oraz zbytym wyeksploatowaniem środowiska naturalnego. Dodatkowym czynnikiem destabilizacyjnym był najazd Scytów. Osłabiona ludność kultury łużyckiej była stopniowo podbijana lub kolonizowana przez pokrewne im ludy tworzące kulturę pomorską.

Początek wieku IV p.n.e. wiąże się z masowym upowszechnieniem się żelaza jako podstawowego surowca, ujednolicenia używanych ozdób, narzędzi, broni, przedmiotów codziennego użytku. Na terenie ziem polskich wykształciła się wówczas tzw. kultura przeworska. Miało to miejsce w późnym okresie lateńskim (młodszy okres przedrzymski). Rozwijała się ona następnie w kolejnym okresie – wpływów

rzymskich. Na obszarze naszej gminy notujemy kilkadziesiąt stanowisk identyfikowanych jako pozostałości osadnictwa ludności kultury przeworskiej (na przykład osady w miejscowościach Święcia, Modlibogowice, Jaroszewice Rychwalskie, Grabowa oraz cmentarzysko w miejscowości Czyżew).

Na przełomie IV i V w. n. e. większość obszarów ziem polskich przeżywa głęboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Związane jest to prawdopodobnie załamaniem się dotychczasowej sytuacji politycznej Europy w wyniku najazdu Hunów. Najazd ten wywołał masowe przesunięcia ludności zamieszkującej jej środkową część oraz zlikwidował wpływ Cesarstwa Rzymskiego. Rozpoczął się okres wędrówek ludów. Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego na ziemiach polskich.

Począwszy od VI w. n. e. wkraczamy w nowy okres dziejów zwany wczesnym średniowieczem. Gęstość osadnictwa w tym okresie jest raczej niewielka.

Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy zaczął się w wieku VIII. W ciągu IX i X wieku kształtowały się podstawy terytorialne państwa polskiego. Powstały wówczas grody – siedziby przedstawicieli władzy, ośrodki gospodarcze i załóżki przyszłych miast. Widoczne jest faz powstawania grodów: okres plemienny, kiedy grody skupiają się w Wielkopolsce zachodniej i południowo-zachodniej; następnie w czasie bezpośrednio poprzedzającym okres formowania państwa grody powstają w środkowej i północno-wschodniej Wielkopolsce; sieć grodów rozrasta się następnie przynajmniej w trzech fazach w miarę poszerzania się terytorium państwa piastowskiego.

Na uwagę zasługuje również kamieniołom datowany na okres późnego średniowiecza zlokalizowany w miejscowości Święcia.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych

Zabytki nieruchome na terenie gminy Rychwał, wpisane do rejestru zabytków, prezentują zróżnicowany stan zachowania.

DĄBROSZYN

Zespół dworski (dwór, park, oficyna, brama) – własność Gminy Rychwał.

Dzieje majątku w Dąbroszynie, należącego do dóbr rychwalskich sięgają poł. XVI w. Należały wówczas do rodziny Złotkowskich, fundatorów kościoła parafialnego w Rychwale. W 1 poł. XIX w. zadłużony majątek został przejęty przez Skarb Państwa i sprzedany Xaweremu Potworowskiemu, który pobudował dwór i założył wokół niego park. Po 1945 r. w budynku dworu umieszczono szkołę podstawową, oficyna pełniła

funkcje mieszkalne. Pod koniec I. 80 XX w. ze względu na zły stan techniczny dworu, podjęto decyzję o zaadaptowaniu na cele oświatowe dawnej oficyny, do której w latach 1990-1991 dobudowano dwa segmenty.

Obecny stan techniczny dworu jest katastrofalny; zarwany dach, brak stropów, częściowo zachowane mury z licznymi pęknięciami, szczątkowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa. W maju 2013 roku Gmina wystąpiła z wnioskiem do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o wykreślenie obiektu z rejestru zabytków.

Oficina usytuowana wzdłuż północnej granicy parku. Budynek murowany, jednokondygnacyjny z użytkowym poddaszem, nakryty dachem naczółkowym pokrytym dachówką. Stan zachowania dobry, po remoncie przeprowadzonym w 2010 r.

Park założony w stylu krajobrazowym, z zachowanym w części układem dróg i alejek spacerowych. Uzupełnieniem układu przestrzennego jest niewielki staw w południowo-wschodnim narożniku. W parku występuje kilkanaście gatunków drzew z dominacją kasztanowca, robinii akacjowej, jesionu i grabu. Obiekt częściowo uporządkowany w otoczeniu budynku szkolnego, na pozostałym obszarze zarośnięty i zaniedbany. Nastąpił nadmierny rozrost samosiewów drzew i krzewów unieczelniających kompozycję parku. Zanieczyszczony jest również kompleks wodny. Poza usuwaniem drzew obumarłych i zagrażających bezpieczeństwu nie prowadzono żadnych prac porządkowych i pielęgnacyjnych na terenie parku. Konieczna rewaloryzacja.

Brama usytuowana w południowo-wschodniej części założenia parkowego, murowana, otynkowana, z przesłami rozchodzącymi się wachlarzowato, zdobionymi spływami wolutowymi. Stan zachowania dobry.

GROCHOWY

Kościół par. p.w. św. Doroty wraz z cmentarzem przykościelnym, ogrodzeniem i bramą od strony południowej, cmentarz katolicki – własność Parafii Rzymskokatolickiej.

Kościół zbudowany w latach 1908-1912 w stylu neoklasycystycznym. Budowla murowana, założona na planie wydłużonego prostokąta z prezbiterium zbliżonym do kwadratu i dwiema kaplicami tworzącymi transept. Od strony północno-zachodniej do prezbiterium przylega zakrystia, od strony północno-wschodniej salka parafialna. W części południowej czterokondygnacyjna wieża nakryta baniastym hełmem z krzyżem. Dachy kryte dachówką. Bogaty detal architektoniczny: profilowane gzymsy, kolumny, trójkątne szczyty, pilastry, fryzy w formie konsolk, otwory okienne zamknięte łukiem pełnym w profilowanych opaskach. Wnętrze jednonawowe, czteroprzęsłowe, przekryte sklepieniem żaglastym. Obiekt utrzymany w dobrym stanie. W 1992 r. wymieniono posadzkę w prezbiterium, odnowiono wnętrze kościoła. W latach 2005-2009 przeprowadzono remont elewacji.

Na cmentarzu przykościelnym znajdują się nagrobki właścicieli dóbr Siaszyce:

Piotra Gałczyńskiego, zm. 1827 r. i jego syna Wojciecha, który wrócił do rodzinnej ziemi z Syberii po latach zesłania za udział w powstaniu listopadowym, zmarł w 1860 r.

Brama i ogrodzenie cmentarza przykościelnego od strony południowej z pocz. XX w., złożone z murowanych, otynkowanych słupków i metalowych pręseł. W 2012 r. rozpoczęto prace związane z zagospodarowaniem terenu wokół kościoła oraz naprawą ogrodzenia.

Cmentarz katolicki założony w 1 poł. XIX w., położony w odległości ok. 150 m od kościoła, po stronie południowej drogi Siąszyce – Grochowy. Najstarszy zachowany nagrobek z 1880 r. Licznie zachowane nagrobki i mogiły z 1 poł. XX w. oraz starodrzew z dominacją dębu. Na cmentarzu mogiła powstańców styczniowych. Stan zachowania dobry.

KUCHARY KOŚCIELNE

Kościół par. p.w. Wszystkich Świętych, cmentarz katolicki – własność Parafii Rzymskokatolickiej.

Kościół wzniesiony w 1795 r. na miejscu poprzedniego, wzmiankowanego w 1449 r. Budowla drewniana, orientowana, konstrukcji zrębowej, oszalowana, na rzucie prostokąta z prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Dachy kryte blachą. Na osi dachu wieżyczka na sygnaturkę zwieńczona cebulastym hełmem z latarnią. Wnętrze jednonawowe, salowe, przekryte stropem, od zachodu chór muzyczny wsparty na dwóch spiralnych kolumnach.

W latach 1990-1991 odnowiono wnętrze kościoła. W roku 2008 zainstalowano system wykrywania pożaru i sygnalizacji włamania i napadu. W 2013 r. rozpoczęto remont kapitalny obiektu obejmujący m.in. wymianę oszalowania, więźby dachowej, wymianę pokrycia dachu z blachy na gont.

Cmentarz katolicki założony w 1 poł. XIX w., usytuowany wśród pól uprawnych, w odległości ok. 500 m na południe od kościoła. Najstarszy zachowany nagrobek z 1879 r., kilkadziesiąt nagrobków i mogił z 1 poł. XX w. Stan zachowania dobry.

RYCHWAŁ

Kościół par. p.w. Świętej Trójcy, cmentarz katolicki – własność Parafii Rzymskokatolickiej.

Kościół wzmiankowany w 1476 r., przebudowany w 1574 r. z fundacji kasztelana Gabriela Złotkowskiego. Zrujnowany w XVIII w., odbudowany i przebudowany w latach 1790-1800 r. Ze starej budowli zachował się gotycki szczyt fasady. W 1874 r. do korpusu dostawiono dwie kruchty. Budowla murowana, otynkowana, założona na planie prostokąta z prezbiterium od wschodu zakończonym półkolistą apsydą. Dachy kryte dachówką. Na osi nawy i prezbiterium niewielka latarnia z prześwitem nakryta ostrosłupowym daszkiem. Bryła oszkarpowana. Wnętrze jednonawowe, trójprzęsłowe, ze stropem zdobionym motywami roślinnymi.

Gruntownego remontu świątyni dokonano w latach 1973-1974. Kolejny remont,

obejmujący wzmocnienie konstrukcji, remont więźby dachowej, wymianę pokrycia, założenie nowych tynków zewnętrznych przeprowadzono w latach 2000-2001. Nowe tynki wewnętrzne założono w latach 2004-2005. W roku 2010 wymieniono posadzkę. Stan zachowania dobry.

Cmentarz katolicki założony w 1 poł. XIX w., położony w odległości ok. 700 m na północ od kościoła. Najstarszy zachowany nagrobek z 1879 roku. Licznie zachowane nagrobki z pocz. XX w., w tym właścicieli majątku w Rychwale oraz starodrzew z okazałymi egzemplarzami dębu szypułkowego. Obiekt utrzymany w dobrym stanie.

RYCHWAŁ

Relikty starego dworu na wyspie – własność prywatna.

Dwór na kopcu otoczonym fosą wzniesiony został w 1 poł. XVI w. przez ówczesnych właścicieli dóbr, rodzinę Rychwalskich. Wymieniony po raz pierwszy w spisie zabudowań majątku sporządzonym w 1553 r. W 1 poł. XVII w. funkcje mieszkalne dworu na kopcu przejął nowy, parterowy dwór alkierzowy. Od XVIII w. pierwotna siedziba popadała w ruinę. Do dnia dzisiejszego zachowała się kondygnacja piwnic przekryta sklepieniem kolebkowym, założona na planie zbliżonym do kwadratu. Wejście od strony południowej, pierwotnie poprzez most. W chwili obecnej kopiec gęsto porośnięty drzewami i krzewami.

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych

Zabytki ruchome stanowiące wyposażenie i wystrój obiektów sakralnych nie są wpisane do rejestru zabytków. Ich stan zachowania określić należy jako zadowalający.

4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach,

terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Należy tutaj przypomnieć, że ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na każdego, kto zamierza realizować nowe zalesienia lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności leśnej na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa dróg), nielegalna eksploatacja piasek i żwirów. Istotnym zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywna orka.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

Dlatego dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie badań archeologicznych. Na badania te należy uzyskać pozwolenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków -Delegatury w Koninie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

Również przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń dworsko-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków

a) archeologicznych

Największe zagrożenia dla stanowisk archeologicznych na terenie gminy Rychwał należy wiązać z pracami rolnymi oraz z rozwojem działalności przemysłowej oraz budownictwa mieszkalnego.

Gmina Rychwał jest gminą typowo rolniczą. W równinnym krajobrazie dominują użytki rolne (80% powierzchni gminy, w tym 79% grunty orne). Brak jest natomiast na obszarze gminy większych zakładów przemysłowych.

Na terenie gminy Rychwał udokumentowano złoża torfów, a w północno-zachodnim krańcu gminy niewielki fragment złoża węgla brunatnego „Piaski”.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego konserwatora Zabytków - Kierownika Delegatury w Koninie

b) nieruchomości

Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych na terenie gminy należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe, kumuluje się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli, szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisje gazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi.

Tradycyjna kultura ludowa, której materialnym wyznacznikiem jest budownictwo wiejskie, podlega dynamicznym zmianom tak w funkcji obiektów, jak i w formie. Lokalne społeczności wioskowe, dla których tradycyjne wzory postępowania były wyznacznikiem wartości kształtujących tę społeczność, odchodzą w przeszłość. Nowatorskie trendy gospodarowania niszczą lub wręcz eliminują pozostałości dawnej architektury budowlanej. Na terenie gminy Rychwał pojedyncze przykłady tradycyjnego budownictwa wiejskiego spotyka się jedynie w miejscowościach Kuchary Borowe i Wola Rychwalska.

Do istotnych zagrożeń należą indywidualne postawy oraz przypisane im wartości, które są wyznacznikiem działań, skutkujących decyzjami nie zawsze pomyślnymi dla substancji zabytkowej. Przejawia się to w dowolnym przerabianiu obiektów (likwidacja dekoracji architektonicznych, powiększanie otworów okiennych bądź ich замуrowywanie, rozbudowy), zniekształcając w ten sposób zabytkowy wizerunek zabudowy. Ważnym na dzień dzisiejszy problemem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet programów rewaloryzacyjnych.

c) ruchomych

Zabytki ruchome na terenie gminy, stanowiące wyposażenie i wystrój kościołów w Grochowach, Kucharach Kościelnych i Rychwale są właściwie i prawidłowo chronione.

4.2. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Rychwał”

Zmiana „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Rychwał*” przyjęta została przez Radę Miejską Uchwałą Nr XLI/329/10 z dnia 29.10.2010 r. Jest ono zmianą obowiązującego *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Rychwał*, uchwalonego Uchwałą Nr 225/LIV/98 Rady Miejskiej w Rychwale z dnia 27.04.1998 r.

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego, co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze i krajobrazowe, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia gminy, jej powiązań administracyjnych i gospodarczych.

W rozdz. II. „Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego”, w punkcie 3. „Stan środowiska kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” przedstawiono zasoby środowiska kulturowego. Zamieszczono wykaz obiektów zabytkowych z terenu gminy wpisanych do rejestru zabytków oraz będących w wykazie przesłanym przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu Delegaturę w Koninie (obiekty architektury i budownictwa, parki, cmentarze, stanowiska archeologiczne).

W rozdz. III. „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”, pkt 3.3. „Zasady zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie na podstawie przepisów o ochronie dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” przedstawiono wnioski konserwatorskie.

1) Układ urbanistyczny Rychwała

W obrębie strefy ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- historyczna linia zabudowy,
- historyczna parcelacja,
- tradycyjna gęstość zabudowy,
- zachowanie zabytkowej zabudowy i zieleni,
- podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie lokalizacji, skali i formy architektonicznej,
- prowadzenie badań archeologicznych podczas robót ziemnych w zakresie uzgodnionym decyzją WWKZ – Kierownika Delegatury w Koninie.

2) Założenia sakralne (Dąbroszyn, Grochowy, Kuchary Kościelne, Rychwał), i rezydencjonalne (Dąbroszyn, Rychwał)

Podlegają ochronie w granicach założeń oraz ich najbliższym otoczeniu. Należy uwzględnić znaczenie widoku na zabytek.

W obrębie strefy ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- historyczna parcelacja (zgodnie z zasadą niepodzielności zespołów),
- zachowanie zabytkowej zabudowy,
- zachowanie zabytkowej zieleni,
- podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie lokalizacji, skali i formy architektonicznej,
- użytkowanie nie kolidujące z historyczną funkcją obiektu,
- prowadzenie badań archeologicznych podczas robót ziemnych w zakresie uzgodnionym decyzją WWKZ – Kierownika Delegatury w Koninie.

3) Archeologia

Wszystkie zewidencjonowane stanowiska archeologiczne oraz strefy ich występowania podlegają ochronie konserwatorskiej. Oznacza to konieczność zlecenia przez inwestora prac archeologicznych uprawnionemu archeologowi lub jednostce archeologicznej, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, na które musi uzyskać pozwolenie. W takim przypadku prace ziemne prowadzone są od początku w obecności archeologa i tylko on stwierdza występowanie obiektów archeologicznych oraz podejmuje właściwe działania w celu ich udokumentowania.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych, w strefie ich ochrony oraz na obszarach objętych ochroną konserwatorską lub w bliskim jej sąsiedztwie, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Delegatury w Koninie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

Ponadto prowadzenie badań archeologicznych wymagane jest podczas robót ziemnych realizowanych w strefach ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego Rychwała, założeń sakralnych i rezydencjonalnych oraz najbliższym sąsiedztwie obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

W przypadku podejmowania szerokopłaszczyznowych prac ziemnych, inwestor może przystąpić do inwestycji dopiero po uzyskaniu wytycznych konserwatorskich i określenia przez WWKZ niezbędnego zakresu badań archeologicznych.

Informacje na temat stanowisk archeologicznych pochodzą z lat 80 i 90 XX w., stąd niezbędna jest weryfikacja posiadanych informacji na temat istniejących zasobów archeologicznych. Aby prawidłowo rozpoznać teren zachodzi konieczność przeprowadzenia rozpoznawczych badań powierzchniowo-sondażowych przeprowadzonych w uzgodnieniu z WUOZ w Poznaniu Delegatura w Koninie, które

pozwoła ustalić faktyczną ilość stanowisk archeologicznych znajdujących się w kolizji z planowaną inwestycją, rozpoznać ich powierzchnię oraz głębokość zalegania obiektów archeologicznych. Po zatwierdzeniu przez urząd konserwatorski sprawozdania z powyższych badań, wymagane jest przeprowadzenie, na wytypowanych stanowiskach archeologicznych, wyprzedzających inwestycję ratowniczych badań wykopaliskowych.

Konieczne jest także prowadzenie nadzorów archeologicznych na całym terenie podczas trwania prac ziemnych związanych z odhumusowywaniem terenu.

W przypadku odkrycia w trakcie nadzorów nowych stanowisk archeologicznych, które nie zostały ujawnione podczas badań powierzchniowych, konieczne będzie przeprowadzenie na tych stanowiskach ratowniczych badań wykopaliskowych.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się w obrębie szerokopłaszczyznowych zadań inwestycyjnych, obowiązek przeprowadzenia:

- rozpoznawczych badań powierzchniowo-sondażowych,
- ratowniczych badań wykopaliskowych wyprzedzających inwestycję na wytypowanych stanowiskach archeologicznych,
- badań archeologicznych na nowych obiektach archeologicznych,
- stałego nadzoru archeologicznego podczas odhumusowania terenu.

4) *Cmentarze*

Ochrona obowiązuje w granicach cmentarza oraz w jego najbliższym otoczeniu. Dla cmentarzy czynnych szerokość zewnętrznej strefy sanitarnej równa jest 50 m dla obszarów zwodociągowanych oraz 150 m dla obszarów nie zwodociągowanych. Dla nieczynnych cmentarzy ewangelickich postuluje się przyjęcie zewnętrznej strefy sanitarnej o szerokości ok. 10 m wokół granic.

W granicach cmentarza obowiązuje zachowanie:

- historycznej parcelacji,
- historycznego rozplanowania,
- zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
- zabytkowej zieleni.

5) *Pojedyncze obiekty budowlane (użyteczności publicznej, mieszkalne, gospodarcze, przemysłowe i kapliczki):*

Ochrona obejmuje obiekt wraz z jego najbliższym otoczeniem.

Postuluje się zachowanie zabytkowej formy architektonicznej oraz podporządkowanie niezbędnych zmian budynkowi istniejącemu w zakresie skali i formy.

Wszelkie zmiany planowane w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz w ich najbliższym otoczeniu (m.in. prace budowlane pielęgnacja zieleni, prace ziemne, zmiany sposobu użytkowania, podziały geodezyjne) wymagają:

- pozwolenia Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie, działającego z upoważnienia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków,
- opinii Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie –w odniesieniu do pozostałych obiektów i obszarów.

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Rychwał zatwierdzony został Uchwałą Nr X/60/03 Rady Miejskiej z dnia 9 października 2003 r.

W § 6, pkt 13 przedstawiono obiekty objęte ochroną konserwatorską (zabytki architektury, budownictwa, parki, cmentarze, stanowiska archeologiczne).

Poniżej zamieszczono wnioski konserwatorskie:

1. W obrębie strefy ochrony konserwatorskiej zespołów dworsko-parkowych obowiązuje:
 - a) historyczna parcelacja (zgodnie z zasadą niepodzielności),
 - b) zachowanie zabytkowej zieleni,
 - c) zachowanie zabytkowej zabudowy,
 - d) podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie lokalizacji, skali i formy,
 - e) użytkowanie nie kolidujące z historyczną funkcją obiektu.
2. Na terenie cmentarzy objętych ochroną konserwatorską obowiązuje:
 - a) historyczna parcelacja,
 - b) historyczne rozplanowanie,
 - c) zachowanie zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
 - d) zachowanie zabytkowej zieleni.
3. Na obszarze strefy „A” i „B” ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego miasta Rychwała obowiązuje:
 - a) historyczne rozplanowanie,
 - b) historyczna linia zabudowy,
 - c) historyczna parcelacja; niezbędne zmiany wymagają uzgodnienia konserwatora zabytków,
 - d) zachowanie zabytkowej zabudowy (obiekty wpisane do rejestru zabytków),
 - e) zachowanie zabytkowej zieleni,
 - f) zharmonizowanie nowych obiektów (zabudowa uzupełniająca, plombowa) z zabudową zabytkową w zakresie skali, formy (bryła, artykulacja architektoniczna), materiału, kolorystyki,

- g) podporządkowanie nowych obiektów wyposażenia ulic i placów (mała architektura, reklamy, nawierzchnie, oświetlenie itp.) układowi zabytkowemu.
4. Na obszarze strefy ochrony relikwów archeologicznych, działalność inwestycyjna może być prowadzona wyłącznie pod nadzorem konserwatorskim. W związku z tym niezbędne jest powiadomienie urzędu konserwatorskiego o planowanych w tym rejonie pracach ziemnych.
5. Wszelkie zmiany planowane w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz w bezpośrednim sąsiedztwie stref ochrony, takie jak:
- a) w odniesieniu do zabudowy – rozbiórki, remonty, przebudowy, budowy,
 - b) w odniesieniu do zieleni – wycinki, nasadzenia, prace porządkowe i pielęgnacyjne,
 - c) podziały geodezyjne,
 - d) prace ziemne,
 - e) zmiany sposobu użytkowania,
 - f) zmiany sposobu zagospodarowania (plany zagospodarowania, decyzje o warunkach zabudowy) wymagają uzgodnienia Kierownika Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie, działającego z upoważnienia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

Uchwałą Nr XXXVI/290/10 Rada Miejska w Rychwale w dniu 3 marca 2010 r. przyjęła zmianę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Rychwał Etap I. Wprowadzono tutaj następujące ustalenia dotyczące ochrony zabytków i dóbr kultury współczesnej:

1. Teren w Rychwale, przedstawiony na załączniku nr 5 położony jest w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego Rychwała, wpisanej do rejestru zabytków (A-466/207 z dnia 31 grudnia 1991r). Wszelkie inwestycje na działce o nr ewidencyjnym 1271/8 wymagają uzyskania przez inwestora pozwolenia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu – Kierownika Delegatury w Koninie. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne WWKZ w Poznaniu – Kierownika Delegatury w Koninie.
2. Teren w Rychwale, przedstawiony na załączniku nr 6 położony jest pomiędzy strefami ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego Rychwała i dawnego parku dworskiego, wpisanymi do rejestru zabytków. Planowane zagospodarowanie i zabudowa tego terenu powinny być zharmonizowane z zabytkowym otoczeniem w zakresie skali i formy architektonicznej. Inwestycje na tym terenie wymagają uzyskania przez inwestora pozytywnej opinii WWKZ w Poznaniu – Kierownika Delegatury w Koninie. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie

prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne WWKZ w Poznaniu – Kierownika Delegatury w Koninie.

3. Na terenie działki nr 79/2 (6MN/U) w Jaroszewiczach Rychwalskich wskazanym na załączniku nr 12 znajduje się strefa występowania zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu – Kierownika Delegatury w Koninie.

4. Na obszarze całego planu w przypadku realizacji inwestycji związanych z szerokopłaszczyznowymi pracami ziemnymi w szczególności drogami, hałami przemysłowymi, dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek przeprowadzenia:

- rozpoznawczych badań powierzchniowo – sondażowych,
- ratowniczych badań wykopaliskowych wyprzedzających inwestycję na wytypowanych stanowiskach archeologicznych,
- badań archeologicznych na nowych obiektach archeologicznych,
- stałego nadzoru archeologicznego podczas odhumusowania terenu.

Wszelkie prace archeologiczne muszą być uzgodnione pozwoleniem WUOZ w Poznaniu – Delegatura w Koninie.

5. W przypadku odkrycia w trakcie robót budowlanych na pozostałych terenach objętych planem przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, iż są one zabytkami, należy postępować zgodnie z przepisami szczególnymi.

W dniu 18 sierpnia 2011 Uchwałą nr XI/90/11 w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Rychwał - Etap II zapewniono ochronę dziedzictwa kulturowego wprowadzając następujące zapisy w artykule 13:

1. Teren Placu Wolności w Rychwale, przedstawiony na załączniku nr 22 położony jest w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego Rychwała, wpisanej do rejestru zabytków (A-466/207 z dnia 31 grudnia 1991 r.). Planowane zagospodarowanie rynku należy podporządkować układowi zabytkowemu. Plac wymaga rewitalizacji, wskazane jest przywrócenie historycznego wyposażenia: np. bruk, pompa. Projektowana zabudowa powinna być zharmonizowana z zabytkowym otoczeniem w zakresie lokalizacji, skali, formy architektonicznej. Wszelkie inwestycje na terenie przedstawionym na zał. nr 22 wymagają uzyskania przez inwestora pozwolenia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu – Kierownika Delegatury w Koninie. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na

badania archeologiczne WWKZ w Poznaniu – Kierownika Delegatury w Koninie.

2. Część terenu zespołu dworsko – parkowego w Rychwale na działce nr 1388/10 oraz część działki nr 1368/11 przedstawione na załączniku nr 13 położone są w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego Rychwała, wpisanej do rejestru zabytków (A-466/207 z dnia 31 grudnia 1991 r.). Wszystkie tereny przylegające do nich, przedstawione na załączniku nr 13, za wyjątkiem drogi krajowej KD-GP oraz drogi serwisowej KD-D, obejmuje się ochroną planem. Planowane zagospodarowanie wszystkich terenów przedstawionych na załączniku nr 13 należy podporządkować układowi zabytkowemu. Wszelkie inwestycje na terenie przedstawionym na zał. nr 13 wymagają uzyskania przez inwestora pozwolenia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu – Kierownika Delegatury w Koninie. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne WWKZ w Poznaniu – Kierownika Delegatury w Koninie.

3. Teren działki nr 1410/10 w Rychwale, przeznaczony w planie dla realizacji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, oznaczony symbolem U/MN, przedstawiony na załączniku nr 11 obejmuje się ochroną planem. Teren jest położony w sąsiedztwie kościoła parafialnego p.w. św. Trójcy, na obszarze dawnej ziemi parafialnej, także pomiędzy strefami ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego Rychwała i dawnego parku dworskiego, wpisanymi do rejestru zabytków. Planowane zagospodarowanie i zabudowa tego terenu powinny być zharmonizowane z zabytkowym otoczeniem w zakresie skali i formy architektonicznej. Zabudowa powinna mieć dachy strome pokryte dachówką, wysokość zabudowy nie może przekroczyć dwóch kondygnacji nadziemnych. Inwestycje na tym terenie wymagają uzyskania przez inwestora pozytywnej opinii WWKZ w Poznaniu – Kierownika Delegatury w Koninie.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne WKZ w Poznaniu – Kierownika Delegatury w Koninie.

4. Na terenach wskazanych graficznie na załącznikach nr 8 i nr 20 w Rychwale, wyznacza się strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Delegatura w Koninie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

5. Na obszarze całego planu w przypadku realizacji inwestycji związanych

z szerokopłaszczyznowymi pracami ziemnymi w szczególności drogami, halami przemysłowymi, dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek przeprowadzenia:

- rozpoznawczych badań powierzchniowo – sondażowych,
- ratowniczych badań wykopaliskowych wyprzedzających inwestycję na wytypowanych stanowiskach archeologicznych,
- badań archeologicznych na nowych obiektach archeologicznych,
- stałego nadzoru archeologicznego podczas odhumusowania terenu.

Wszelkie prace archeologiczne muszą być uzgodnione pozwoleniem WUOZ w Poznaniu – Delegatura w Koninie.

6. W przypadku odkrycia w trakcie robót budowlanych na pozostałych terenach objętych planem przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, iż są one zabytkami, należy wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot, zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia oraz niezwłocznie zawiadomić o tym wojewódzkiego konserwatora zabytków w Poznaniu – Kierownika Delegatury w Koninie, a jeśli nie jest to możliwe, Burmistrza Rychwała, należy postępować zgodnie z przepisami art.32 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

Kolejna zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Rychwał – Etap IV, została wprowadzona Uchwałą Nr IX/72/11 w dniu 21 czerwca 2011 r. Również w tym przypadku zapewniono ochronę archeologicznego dziedzictwa archeologicznego, poprzez wyznaczenie na załącznikach graficznych stref ochrony stanowisk archeologicznych oraz wprowadzeniu w tekście zmiany następujących zapisów (artykuł 13):

Na obszarze objętym planem na załącznikach nr 1 w Jaroszewicach Rychwalskich, nr 7 w obrębie Grabowa wyznacza się strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Delegatura w Koninie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

Przy zadaniach inwestycyjnych związanych z szerokopłaszczyznowymi pracami ziemnymi (m.in. drogi, hale przemysłowe) ustala się w obrębie szerokopłaszczyznowych zadań inwestycyjnych obowiązek przeprowadzenia: rozpoznawczych badań powierzchniowo - sondażowych, ratowniczych badań wykopaliskowych wyprzedzających inwestycję na wytypowanych stanowiskach archeologicznych, badań archeologicznych na nowych obiektach archeologicznych. Wszelkie prace archeologiczne muszą być uzgodnione pozwoleniem WUOZ

w Poznaniu – Delegatura w Koninie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę.

Na pozostałych terenach objętych planem, w przypadku odkrycia w trakcie robót budowlanych, przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, iż są one zabytkami, należy postępować zgodnie z przepisami art.32 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami).

Etap V zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Rychwał, uchwalony w dniu 17 stycznia 2013 roku (Uchwała nr XXXII/246/13) wprowadził następujące ustalenia w zakresie ochrony dziedzictwa archeologicznego:

Na całych terenach przedstawionych na załącznikach: nr 1 w Kucharach Kościelnych i nr 2 w Świąciach, wyznacza się strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych. Na terenach tych, dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych zgodnie z przepisami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

2. Na obszarze całego planu w przypadku realizacji inwestycji związanych z szerokopłaszczyznowymi pracami ziemnymi związanymi z budową dróg, dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek przeprowadzenia:

- rozpoznawczych badań powierzchniowo – sondażowych,
- ratowniczych badań wykopaliskowych wyprzedzających inwestycję na wytypowanych stanowiskach archeologicznych
- badań archeologicznych na nowych obiektach archeologicznych,
- stałego nadzoru archeologicznego podczas odhumusowania terenu.

Wszelkie prace archeologiczne podlegają przepisom ustawy z dnia 23 lipca 2003r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

Uchwałą Rady Miejskiej Nr XXXII/247/13 z dnia 17 stycznia 2013 przyjęto kolejną zmianę planu zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Rychwał – Etap VI. Na załącznikach graficznych dołączonych do planu zaznaczono strefy ochrony dziedzictwa kulturowego. Natomiast w tekście zmiany planu, w artykule 13, zawarto następujące wytyczne:

1. Teren przedstawiony na załączniku nr 3 w Dąbroszynie obejmuje się ochroną planem. Zabudowę terenu, w zakresie lokalizacji, skali i formy architektonicznej, należy zharmonizować z położonym w sąsiedztwie zabytkowym kościołem p.w. św. Rocha oraz zespołem dworsko – parkowym. Zabudowa powinna mieć dachy strome pokryte dachówką, wysokość zabudowy nie może przekroczyć jednej kondygnacji nadziemnej z poddaszem nieużytkowym. Inwestycje na tym terenie wymagają przestrzegania przepisów odrębnych w zakresie ochrony zabytków. Dla ochrony

archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych zgodnie z przepisami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

2. Teren przedstawiony na załączniku nr 7 w Rychwale położony jest w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego Rychwała, wpisanej do rejestru zabytków (A-466/207 z dnia 31 grudnia 1991r.). Planowane zagospodarowanie terenu powinno być zharmonizowane z zabytkowym otoczeniem. Należy zachować historyczną linię zabudowy od strony rynku. Wysokość zabudowy do dwóch kondygnacji nadziemnych. Dachy zabudowy strome pokryte dachówką. Detal architektoniczny inspirowany historycznym. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych zgodnie z przepisami ustawy z dnia 23 lipca 2003r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

3. Na całych terenach przedstawionych na załącznikach nr 5 i 10 w obrębie Rychwał oraz na części terenu przedstawionego na załączniku graficznym nr 8 w obrębie Rychwał dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych zgodnie z przepisami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

4. Na obszarze całego planu w przypadku realizacji inwestycji związanych z szerokopłaszczyznowymi pracami ziemnymi związanymi z budową dróg i hal przemysłowych, dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek przeprowadzenia:

- rozpoznawczych badań powierzchniowo – sondażowych,
- ratowniczych badań wykopaliskowych wyprzedzających inwestycję na wytypowanych stanowiskach archeologicznych,
- badań archeologicznych na nowych obiektach archeologicznych,
- stałego nadzoru archeologicznego podczas odhumusowania terenu.

Wszelkie prace archeologiczne podlegają przepisom ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

4.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

Na terenie gminy Rychwał nie występują obszary objęte szczególną formą ochrony przyrody.

Indywidualną ochroną poprzez wpis do rejestru pomników przyrody objęta jest

sosna pospolita w miejscowości Rybie, licząca ponad 200 lat. Na terenie gminy występuje jeden użytek ekologiczny – bagno o pow. 4,99 ha na terenie leśnictwa Rychwał.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (*art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę*)

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

6.1. Gminna ewidencja zabytków

6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Dla gminy Rychwał wykonano w 2011 r. gminną ewidencję zabytków nieruchomych. Tworzy ją zbiór kart adresowych zawierających podstawowe dane o obiekcie. Egzemplarz ewidencji zabytków nieruchomych przekazany został Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie. Będzie ona podlegała okresowej aktualizacji polegającej na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących, gruntownie przebudowanych, które utraciły cechy zabytkowe, uzupełnieniu o zmiany stanu prawnego obiektu, jak aktualne formy ochrony.

6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych

1. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, do końca 2013 roku wykonana zostanie gminna ewidencja zabytków archeologicznych, obejmująca karty stanowisk archeologicznych. Baza informacji o tych stanowiskach będzie systematycznie aktualizowana, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez WUOZ w Poznaniu – Delegatura w Koninie.
2. Uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez WUOZ w Poznaniu – Delegatura w Koninie.
3. Sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez WUOZ w Poznaniu do wpisania do rejestru zabytków, w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury

Rozpoznanie terenowe i wykonanie inwentaryzacji w postaci kart adresowych obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne). Pomoc przy sporządzaniu wniosków przez właścicieli o wpisanie najcenniejszych obiektów do rejestru zabytków.

6.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- publikacja folderu prezentującego najważniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy oraz założenie strony internetowej związanej z tą problematyką,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych, wykazu stanowisk archeologicznych (bez podania dokładnej lokalizacji) oraz „*Programu opieki nad zabytkami Gminy Rychwał na lata 2013-2016*” na stronie internetowej Urzędu Gminy i Miasta Rychwał,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu tras turystycznych

i ścieżek dydaktycznych,

- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania.

6.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- renowacja obiektów zabytkowych będących własnością Gminy,
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane dla właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków, zgodnie z Uchwałą Nr XXXII/197/09 Rady Miejskiej z dnia 6.11.2009 r., ze zmianami wprowadzonymi Uchwałą Rady Miejskiej Nr XXXIX/308/10 z dnia 11.08.2010 r.,
- rozważenie możliwości wprowadzenia ulg podatkowych dla właścicieli obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków, warunkowane podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji,
- podjęcie próby rozwiązania problemu nieczynnych cmentarzy ewangelickich na terenie gminy.

6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

Z obiektów wpisanych do rejestru zabytków, własnością Gminy jest zespół dworsko-parkowy w miejscowości Dąbroszyn, będący siedzibą szkoły podstawowej. Poza budynkiem dawnej oficyny, pozostałe obiekty znajdują się w złym stanie; zrujnowany, nie użytkowany od 1992 r. dwór, zaniedbany park.

Z uwagi na katastrofalny stan techniczny dworu, Gmina złożyła wniosek do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o wykreślenie obiektu z rejestru zabytków.

Park poddany zostanie rewaloryzacji. W koncepcji przewidziano przeznaczenie parku jako obiektu otwartego, służącego również mieszkańcom, wzbogaconego o funkcje rekreacyjno-dydaktyczne.

W 2014 r. wykonana zostanie dokumentacja zawierająca inwentaryzację dendrologiczną ze wskazaniem dot. zabiegów pielęgnacyjnych zieleni parkowej oraz projekt zagospodarowania terenu.

W oparciu o wcześniej sporządzoną dokumentację, począwszy od 2015 r. planowane są sukcesywne działania związane z rewaloryzacją, które obejmą m.in. porządkowanie zieleni, prace pielęgnacyjne i sanitarne drzewostanu, budowę ciągów komunikacyjnych i spacerowych, wzbogacenie gatunkowe drzewostanu parkowego nowymi nasadzeniami drzew i krzewów ozdobnych, wyposażenie obiektu w typowe elementy niezbędne do jego właściwego funkcjonowania tj. oświetlenie, ławki i kosze na odpadki, urządzenia zabawowe i dydaktyczne dla dzieci i młodzieży.

Pozostałe obiekty nie są własnością Gminy, w związku z tym nie ma ona możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad nimi. Natomiast działania pośrednie, wynikające z ustawy o ochronie zabytków oraz polityki prowadzonej przez Gminę sprowadzają się do:

- promowania najcenniejszych zabytków z terenu gminy,
- uwzględniania dziedzictwa kulturowego przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wspierania poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z ich właściwym użytkowaniem i utrzymaniem,
- kształtowania społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego (społeczni opiekunowie zabytków),
- edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:
 - prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony zabytków na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych,
 - popularyzację wszelkiego rodzaju konkursów promujących wiedzę z zakresu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego.

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanых zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Rychwał wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,

- uchwały Rady Miejskiej (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Miejskiej,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy i Miasta zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami.
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Miejskiej. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzony zostanie zespół koordynujący monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania

wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy **zabytkach wpisanych do rejestru zabytków** mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

I. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami, art. 71-83. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940).

Program operacyjny *DZIEDZICTWO KULTUROWE* realizowany jest w ramach corocznie ogłaszanych priorytetów.

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

II. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: <http://www.wosoz.bip-i.pl/public>.

III. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Kultury

W ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Witryna internetowa: <http://www.bip.umww.pl>.

IV. Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W ramach działania „*Odnowa i rozwój wsi*” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Witryna internetowa: <http://www.minrol.gov.pl>.

V. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Administracji Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych,

Wydział Funduszu Kościelnego

Dotacje udzielane na remonty i konserwację obiektów sakralnych w zakresie wykonywania podstawowych prac zabezpieczających obiekt (bez wystroju i wyposażenia).

Witryna internetowa: <http://www.mswia.gov.pl>.

VI. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą liczyć na finansowanie z Funduszy Unii Europejskiej, m.in.

- 1) Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), którego działalność koncentruje się na różnych dziedzinach, m.in. rozwój turystyki oraz inwestycje w dziedzinie kultury.
- 2) Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013, który zgodnie z projektem Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 (NSRO) stanowi jeden z programów operacyjnych przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W ramach programu realizowanych będzie 17 osi priorytetowych, m.in. 12 – kultura i dziedzictwo kulturowe.

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.

PRZEWODNICZĄCY
RADY MIEJSKIEJ W RYCHWALE

Ireneusz Stachurski

